

*Il vuoto e l'assenza*¹

Revista Catalana de Psicoanàlisi, Vol. XXXIV/1

Enrico Levis²
Venècia

“*Il vuoto e l'assenza*” és el títol d'una conferència que va donar Resnik l'abril del 1984 a l'*Asociación Psicoanalítica de Buenos Aires*,³ en ocasió d'un breu retorn des d'Europa a l'Argentina, d'on havia sortit feia quasi 30 anys.

És un escrit breu, però que conforma *el nucli* de les reflexions de Resnik i fins i tot és molt representatiu del seu estil de treball. És l'expressió d'un record afectuós per part de David Liberman, amic seu des de la primera joventut i després col·lega prestigiós a l'*Asociación Psicoanalítica Argentina*. És el mateix Resnik qui ho rememora: recordar és una manera de *fer presents sentiments*, de tornar a prendre contacte dolorosament amb un objecte absent i de retornar-li aquella vida afectiva que -a través del retrobament d'un *ritme vital*- permet reconquerir una interioritat essencial.

1. “El buit i l'absència”: Intervenció a la trobada del CISPP, que va tenir lloc a Venècia en record de Salomon Resnik l'1 d'abril de 2017.

2. Psiquiatre, psicoterapeuta d'adults i de nens. Director del *Centro Internazionale Studi Psico dinamici della Personalità* (CISPP), Venècia.

E-mail: enricolevis@yahoo.it

3. S. Resnik, El vacío y la ausencia. *Psicoanálisis*, 7, 1985, p. 69-82.

La conferència reprenia alguns passatges significatius del seu treball amb pacients, (com Miss Cooper, la qual, immòbil, com petrificada al divan, comença, en el curs de la primera sessió, a moure el dit d'un peu), mentre que l'amic i col·lega ara desaparegut acompanyava l'exposició del cas amb els moviments de la mà que s'obria i es tancava rítmicament: un cor amic que, en consonància, reprenia vida i vigor.

Molts eren els lligams entre Liberman i Resnik: si Salomon era fill de pares hebreus originaris d'Odessa, tots dos actius en l'àmbit musical, David era músic -al seu torn fill d'un músic que havia introduït la música jazz a l'Argentina-. Entre tots dos havien trobat la manera, entre els anys 30 i 40, de conèixer tota una generació de poetes, de pintors, de músics que, a Buenos Aires -en aquells temps punt d'arribada d'onades successives d'immigrants procedents de llocs llunyans- els havien ajudat a trobar, cada un pel seu compte, el seu propi camí *entre l'estètica i la psicoanàlisi*.

Per a això havia estat essencial per a ambdós -al cafè de la capital, lloc privilegiat de trobades i debats intel·lectuals- la feliç trobada amb Enrique Pichon-Rivière (ja analitzat d'Angel Garma), bon representant de la psiquiatria clàssica francesa integrada en un pensament psicoanalític profund i en l'interès autèntic pels grups socials. Altres mestres de la psicoanàlisi van ser per a ell Luis Raskovsky, Henrich Racker, Maria Languer, Luisa Alvarez de Toledo, i altres companys van ser Willy i Madeleine Baranger, León Grinberg, Jorge García Badaracco.

A través d'aquests col·legues va entrar en contacte en primer lloc amb el treball de Melanie Klein, abans de fer-ne coneixença directa, com abans havia fet Emilio Rodrigué. Aquest últim havia tingut en tractament a la clínica de Pichon un nen autista i li havia transmès una imatge tan viva de l'anàlisi kleiniana que va induir Resnik a prosseguir -quan ell ja era analista didàctic- la seva formació a Londres.

Allí, doncs, va poder aprofundir la problemàtica de la psicosi i de l'autisme infantil, al mateix temps que ho feien altres grans innovadors en la història de la psicoanàlisi, com Donald Winnicott, Herbert Rosenfeld, Wilfred Bion, Roger Money Kyrle, que en aquells anys van obrir nous camins per acostar-se als desenvolupaments més precoços de la vida psíquica: aquells desenvolupaments sobre els quals Resnik va poder continuar somiant i reflexionant, en particular, a París i a Venècia ("ciutat onírica on conviuen realitat i somni", com ell mateix escriu al prefaci d'un llibre seu "venecià", "*Il teatro del sogno*").⁴

4. S. Resnik, *Il teatro del sogno*. Torí, Boringhieri, 1982 (nova ed., 2002, Bollati Boringhieri).

Venècia -amb la seva conformació tan particular, síntesi única de natura i cultura, amb les pedres dels palaus i dels carrers, l'aigua dels seus canals i el verd de les seves plantes- va ser per a ell una mena d'escenografia natural i arquitectònica sempre rica i evocativa i va esdevenir un taller molt fèrtil per a l'evolució del seu pensament creatiu davant la seva necessitat constant de *fer visible l'inconscient*, fins i tot en les seves manifestacions quotidianes actuals.

Les perspectives que ofereix la ciutat -en un entorn que canvia amb la llum de les diferents hores del dia- l'ajuden a materialitzar formes diverses de l'ànima i la possibilitat de múltiples trobades, conversant no tan sols amb els venecians més senzills, sinó fins i tot amb *foresti* (forasters, en venecià), atrets per la seva vida artística o cultural. Només assenyalaré, per a aquest propòsit, les Trobades Internacionals organitzades per Resnik conjuntament amb Vittore Branca i Carlo Ossola a l'illa de San Giorgio Maggiore, a la seu de la *Fondazione Giorgio Cini*. Aquestes trobades constituïen pràcticament la sortida natural d'una gradual migració de Resnik cap a la ciutat lacunar, punt d'arribada d'una aliança cultural que va produir diversos simposis prestigiosos sobre "*I linguaggi del sogno*"⁵, "*Gli universi del fantastico*"⁶, "*Dostoevskij e la crisi dell'uomo*"⁷.

Al seu progressiu arrelament a Venècia hi va contribuir també l'ensenyament regular al CISPP, on, fins l'últim moment, conjuntament amb Ana Taquini (la seva companya de vida i de reflexió conjunta), Resnik va prodigar al llarg de molts anys la seva passió de mestre, i va transmetre a alumnes i amics la seva manera original i creativa d'entendre la relació clínica i la necessitat de cultivar, per part de tots, un estil personal. Immers des de la més tendra edat en un univers cosmopolita on la llengua familiar era l'yiddish (encara que el pare de nen cantava en rus al cor de l'Òpera d'Odessa, i després en hebreu com *hazàn* en una sinagoga de Buenos Aires), l'espanyol i l'italià havien contribuït a oferir-li una visió viva i multidimensional de la realitat en una mena de cartografia d'un destí individual a la recerca contínua d'ell mateix.

En contacte amb les múltiples i inesperades traces de la realitat -com Resnik ha mostrat fins a la fi- és essencial *deixar-se sorprendre* en l'intent de copsar quins nexes i quins lligams hi ha entre les experiències sensitives i sensorials primitives que radiquen en el mateix cos de l'individu, a partir de les vicissituds emocionals de la relació mare/nadó. Aquestes vicissituds constituiran la base per a les adquisicions progressives d'un estat metafòric i, per tant, simbòlic, corresponent a la necessitat de la ment d'arribar a un coneixement més ric de la realitat.

5. A càrrec de V. Branca, C. Ossola i S. Resnik. Florència, 1984.

6. A càrrec de V. Branca i C. Ossola. Vallecchi, Florència, 1988.

7. A càrrec de S. Graciotto i V. Strada. Vallecchi, Florència, 1991.

L'interès de Resnik pel treball amb nens -que l'ha acompanyat tota la seva llarga vida- va ser potser l'element catalitzador principal de la seva activitat psicoterapèutica a partir del primer any d'universitat, quan havia demanat a un alumne de Ferenczi, Bela Szekely, que treballés amb ell dins de l'*Organizzazione Sanitaria Ebraica* (OSE), que oferia assistència també en l'àmbit de la salut mental dels nens i de la delinqüència juvenil, abans de l'aproximació a Telma Reca, una alumna de Loretta Bender, responsable també d'un servei de psiquiatria infantil.

Aquestes aproximacions inicials -personificades en les petites joguines dels nens- van representar per a Resnik una manera essencial de mantenir-se en contacte amb el seu Jo infantil en "*un psicoanalista que no ha parat mai de jugar*" (títol d'una conferència seva a la *Fondazione Cini*, el setembre de 2002): com ell mateix recorda, són la capacitat d'imaginar i la mobilitat expressiva del cos i de l'esperit del nen els elements que tradueixen el sentiment íntim de llibertat de la naturalesa humana al qual Resnik ha volgut restar sempre fidel.

Un sentiment de fidelitat a la meua part infantil (revifat per llargues dècades de les nostres fecundes trobades) que em sembla que es podria sintetitzar en un somni que vaig tenir poc abans de la desaparició de Resnik, quan em preparava per anar a París a portar-li la meua darrera salutació.

Al somni -ambientat a l'estudi de la casa on jo vivia de petit, amb les llibreries que després van ser repartides entre els diferents membres de la família- arribava Salomon per fer-me una supervisió sobre un cas meu d'un nen que havia de passar de 3 sessions setmanals a 4 (tot i que en la realitat no s'havia presentat a la nova sessió prevista). Jo tractava de recollir els apunts dispersos del tractament en curs, mentre que, amb les seves enèrgiques intervencions em donava unes valuoses idees en comentar-me el que jo feia. A continuació van entrar a la sala dos néts meus, als quals Salomon oferia generosament menjar.

Així, doncs, la seva presència fonamental (i també la seva absència, ja propera!) era plàsticament reafirmada, fins i tot a través de les preguntes doloroses sobre el futur destí de la nostra relació.

Traduït de l'italià per Carme Miranda